

dveh stražnih vhodnih stolpičev. Tržaški tloris Castre bi to vprašanje morda razrešil, zlasti še, ker omenja Schönleben 16 stolpičev, od tega 4 vhodne stolpe. — Št. S.

**Bela Cerkev pri Novem mestu.** Na spodbudo spomeniške komisije Novo mesto si je posebna komisija, v kateri sta bila konservator-arheolog in arhitekt Zavoda za spomeniško varstvo ter kustos T. Knez ogledala oba antična objekta. Le-ta sta v poslednji zimi precej trpela in so pri objektu II začeli drseti kamniti bloki po nasipu nizdol. Prav zato je menila komisija, da bi bilo primerno začeti z zaščitnimi posegi. Vendar je bilo v odsotnosti vodje izkopavanj nemogoče reševanje celotnega problema in so bile zato nakazane le okvirne rešitve, ki naj bi jih kasneje obravnavali.

Spremembe na objektu II, kjer temelji niso zdržali pritiska kamnitih gmot, kažejo, da današnje stanje ne ustreza in da bo treba poiskati primernejšo prezentacijo in rekonstrukcijo, osnovano na podrobnem študiju profilov, verjetnega prvotnega nivoja in podobe spomenika. Ta naj bi se naslonil predvsem na adekvatne šempetrške vzore. — P. P.

**Benete pri Novi vasi.** V Benetah je arheološka ekipa izmerila in opisala zaporno zidovje, imenovano »Šance« in ogledni stolp severozahodno od vasi. Podobnejši opis in načrt sledi v posebni razpravi. — P. P.

**Celje — Sadnikov vrt.** Leta 1950 je dr. J. Klemenc odkril na sadovnjaku Sadnikovega vrta pod Miklavškim hribom tako imenovano Heraklejevo svetišče (Celjski zbornik 1957, 1—11), ki je stalo na vrhu umetno izravnane in v rimski dobi s kontraforji utrjenega večjega platoja. Ker sodi tempelj po talnem načrtu in glede na obliko v svojevrstno konceptirane stavbne spomenike z dembulatorijem ob samem svetišču in ker so bili s strani vodstva izkopavanj in spomeniškovarstvenih organov predloženi srejemljivi in z arheološke plati preverjeni predlogi za delno rekonstrukcijo, smo v tem letu začeli z delno prezentacijo objekta.

Osrednji objekt v posvečenem kompleksu zavzema kot izstopajoči del sam tempelj, razdeljen v pronaos in naos, z razčlenjeno vhodno arhitekturo, pri kateri je zavzemal osrednje mesto oltar. Za rekonstrukcijo tega objekta je bilo spričo ohranjenih profiliranih podstavkov, ostankov marmornih blokov zunanjih sten in predvsem velikega kapitela možno izmeriti in določiti poleg dolžine tudi višino. Nerešeno pa je ostalo vprašanje, ali je bila pred templjem le enojna vrsta stebrov ali pa sta flankirala ob teh na vsaki strani dodatno še dva stebra, na kar bi kazali utrjeni peščenčevi nastavki med cello in pronaosom in kar bi močno spominjalo na Cezarjev tempelj na rimskem forumu. Kar pa daje tej stavbi še znanstveno in arhitektonsko zanimivo rešitev zaključenega in obdelanega prostora, je podkvasto stebrišče okoli templja. Že v obravnavi tega vprašanja je menil J. Klemenc, da sodi stebrišče, predvsem pa vse tri apside, h kompleksu svetišča. Stebri vmesne stene med cello in apsidami glede na velikost plinte 50 × 50 cm ne pripadajo samemu svetišču, ampak so povezani z apsidami. Tako imamo na Sadnikovem vrtu poleg glavnega templja še stebrišče, pri katerem je sakralna funkcija poudarjena oziroma ki je vključena k tempeljskim prostorom še s tremi apsidami. Namen teh apsid je deloma jasen. Zahodna je služila, glede na tam najdene vodovodne cevi, za posvečeni izvir, morda majhen nimfej; srednja je rabila, sodeč po odkritih fragmentih Heraklejeve statue, za prostor, kjer so častili tega junaka; funkcija vzhodne apside pa še ni v





Celje — pogled na jugozahodni ogel Heraklejevega svetišča po delni obnovi (foto: P. Petru)  
 Celje — vue sur l'angle sud-ouest du temple d'Hercule après restauration partielle

celoti odrejena. Vsekakor je omenjena razčlenitev arhitekture deambulatorij močno poživila. Za idealno rekonstrukcijo stebrišča so sicer obstajali dovolj argumentirani podatki, ki pa še vedno niso dovoljevali popolno obnovitev. Zanimivo je, da je morala biti vsa arhitektura nad stebri in nad južnim zidom lesena, na kar kažejo dimenzije in veliki razponi med stebri, ki znašajo mestoma 4,20 m. Zanimivo pri tem pa je zlasti to, da se razdalja med stebri deambulatorija stopnjema zmanjšuje od vzhoda proti zahodu in znaša v jugozahodnem vogalu le 2,20 m. Gotovo so s tem dosegli vizualno poglobitev prostora, hkrati pa je izstopil osrednji del — tempelj.

Dasi bi le težko v celoti povezovali celejski tempelj s kompozicijsko sorodnimi arhitektonskimi spomeniki bližnje okolice, se nam vendarle zdi primerno, da poudarimo podobne in sorodne monumente sosednjih provinc. Pri tem je prav ilustrativno, kar je v poslednjih letih zasledil prof. E. Swoboda (Carnuntum Jahrbuch 1957, 21—47, T. IV, 5); na temenu velike hadrijanske palače v civilni naselbini v Carnuntumu je bilo sredi stebrišča troje manjših svetišč, od katerih sta bili dve oktogonalni, centralno pa okroglo. Kljub temu da spomenik še ni v celoti obdelan, je primerno, da opozorimo na zelo sorodne keltske tempelje, monopteroze, ki imajo sorodno tlorisno zasnovo. S tem pa postavljamo Heraklejevo svetišče v Celju v etnično bolj opredeljeno okolje, kar so potrdila tudi dosedanja raziskovanja na Bregu pod Miklavškim hribom (V. Kolšek, Nekaj prispevkov k topografiji rimske Celeie, Celjski zbornik 1959, 230; ista, Dva na-



grobnika iz Brega v Celju, Arheološki vestnik 7, 1956, 399). Obenem pa moramo nakazati — med ostalim — zanimiv prenos in evolucijo keltskega svetišča z na cello prislonjenim svetiščem v formalno sorodno, vendar arhitektonsko popolneje oblikovano varianto s stebriščem, ločenim od svetišča. Tako rešitev nakazujejo tudi v poslednjih letih odkriti oktogonalni monument na nasprotni strani Dioklecijanovega mavzoleja v splitskem peristilu in pomen ter vpliv stebrišča in peristila na zgodnje krščansko arhitekturo (S. Bettini, *Il castello di Mshattà, Anthemon, Firenze 1955, 321*; glej tudi R. Egger, *Band I, 98 in JöAI 35, 1943, 99*).

Arhitektonsko obravnavo prostora svetišča in bližnje okolice je narekoval dominanten položaj Heraklejevega svetišča in s tem pogojena izredna veduta na mesto. Prostorski občutek nekdanjega stebrišča naj bi dali trije, v kotu razporejeni stebri, ki so sestavljeni iz popolnoma novih elementov ter dvoje fragmentirano ohranjenih podnožij za steber. Poleg tega pa je vključen v prostor tudi večji steber, ki naj bi predstavljal končno dominantno; zato ter deloma zaradi neodrejenega prvotnega položaja smo ga situirali proti robu platoja. Pred njim bi bilo treba razredčiti, da bi se odprl pogled na Celje, kajti tudi zelenje ima važno vlogo pri ureditvi tega spomenika, ker naj bi akcentuiralo posamezne spomenike in tako olajšalo vizualno predstavo o popolni podobi svetišča.

Pri oceni konservatorskih posegov je vredno omeniti, da smo se pri rekonstrukciji držali stroge dokumentaričnosti. Pri tem smo izdelali vse moderne nadomestitve in člene iz bolj ali manj tujerodnega materiala. Prav zato smo tudi pri sedanjih nadzidavah temeljev uporabljali dosledno za vezivo cement ter tako tudi pri fugiranem vezivu dosegli razliko v materiji in predvsem v barvi. Seveda je ta stroga dokumentaričnost s konservatorskega in estetskega stališča primerna, vendar so vizualni efekti glede na prejšnje stanje novi in je zato težko v celoti oceniti zdaj, ko moderni členi še nimajo patine, zasnovo prezentacije.

V tem letu planirana dela so bila izvršena v roku. Ker pa je bila obdelava po prvotnem načrtu razdeljena na dve fazi, bo treba v naslednjem letu urediti drugo fazo: organsko povezavo samega svetišča z mestnim parkom in dalje prek brvi z Mestnim muzejem, po drugi strani pa prek Sadnikarjevega vrta do novega mostu čez Savinjo. K drugi stopnji sodi tudi prezentacija antičnega vodnjaka jugozahodno od svetišča. Organizacijo tega in vseh del je prevzel MM Celje. Za vključitev celotnega kompleksa k mestnemu parku in z izdelavo poti do brvi je bila zadolžena mestna vrtnarija v Celju. — **P. P.**

**Črnci pri Gornji Radgoni.** V nekdanjem gradu Freudenu, zdaj sedežu Kmetijskega gospodarstva Črnci, je na desni dvorišni steni vežnega prehoda vzidan v obliki medaljona ohranjen fragment marmornega sarkofaga z reliefom moža in žene. Na nekaj mestih okrušen in zabrisan je spomenik zdaj v zavarovanem prostoru. V. 53, š. 45, gl. reliefa do 9 cm.

Najdišče ni znano. Nekdanji lastnik gradu, grof Platz, ga je najbrž pripeljal iz okolice: ali iz antične naselbine v Stogovcih (MhVSt 10, Graz 1861, 193), ali morebiti iz Ober-Schwarze onkraj Mure (MhVSt 22, Graz 1874, IV); glej tudi M. Zadnikar, *Spomeniško Pomurje, Murska Sobota 1960*. — **S. P.**

**Dobova pri Brežicah.** Na parc. št. 988 k. o. Veliki Obrež so našli v prodnati plasti pod humusom v steni izkopa za železniško progo Dobova—Kumrovec trinožno skodelo (Tab. III, 6). Predmet pripada zgodnjerimskemu obdobju. Gle-